

Matvælaráðuneytið
Borgartúni 26
105 Reykjavík

SENT Á SAMRÁÐSGÁTT

Reykjavík, 24. febrúar 2023

Efni: Umsögn um drög að tillögu til þingsályktunar um matvælastefnu til ársins 2040

Félag atvinnurekenda (FA) vísar til ofangreindra draga sem birtust í samráðsgátt stjórnvalda 10. febrúar síðastliðinn. FA vísar ennfreður til umsagnar sinnar um drög að tillögu til þingsályktunar um landbúnaðarstefnu til 2040, dags. í dag, þar sem stefnuþrógin skarast að ýmsu leyti.

I. Almenn

FA fagnar því frumkvæði sem felst í samningu þessara stefnuþragna. Möguleikar Íslands á sviði matvælaframleiðslu eru gríðarlegir. Félagið vill þó vara við því að dregnar séu upp óraunsæjar glansmyndir eða sett óraunhæf markmið, en á því ber nokkuð í þessum stefnuþrógu.

II. Til hverra nær stefnan?

FA gerir athugasemd við það sem segir í greinargerð draganna að stefnan verði höfð til hliðsjónar við stefnumótun „í landbúnaði, sjávarútvegi og fiskeldi“. Íslensk matvælaframleiðsla er að sjálfsögðu mun viðtækari og fjölbreyttari en eingöngu þessar þrjár frumframleiðslugreinar eins og raunar er vikið að nokkru síðar í greinargerðinni. FA þykir mikilvægt að ekki sé horft framhjá mikilvægi og hagsmunum margvíslegs matvælaíðnaðar við stefnumótun í þessum málaflokki.

III. Fæðuöryggi

Fæðuöryggi er eðlilega lykilþáttur í stefnunni (3. kafli). FA er sammála því markmiði að efla nýsköpun í matvælaframleiðslu og stuðla að aukinni sjálfbærni innlendar framleiðslu, en hvetur til raunsæis í þessum efnum og að horft sé í augu við staðreyndir. Ísland er ekki sjálfu sér nægt um matvörur og verður aldrei. Hnattstaða og náttúra landsins gerir hvorki mögulegt né hagkvæmt að framleiða hér ýmsan mat sem við þurfum. Auk þess er innlend matvælaframleiðsla mjög háð innfluttum aðföngum; hráefnum, umbúðum, fóðri, áburði, vélum, eldsneyti, byggingarefni og þannig mætti áfram telja.

Af því leiðir að jafnvel þótt Ísland auki hlutfall innlendar matvælaframleiðslu tryggir það ekki óbreytta innlenda framleiðslu ef samgöngur rofna, t.d. vegna ófriðar eða farsóttar. Innfluttu matvörurnar og aðföng til innlendar matvælaframleiðslu koma til landsins með sömu skipunum. Hins vegar er ástæða til að ræða hvort gera eigi ráðstafanir til að auka birgðir á óvissutímum. Það á þá jafnt við um innfluttar matvörur og aðföng til innlendu framleiðslunnar.

Það er ekki skynsamlegt fyrir neitt ríki heims – og allra sízt lítið, opið hagkerfi eins og það íslenska – að stefna að því að verða sjálfbært um alla skapaða hluti, þar á meðal mat. Hagkvæmasta nýting auðlinda og annarra framleiðsluþátta næst með því að ríki framleiði til eigin þarfa og útflutnings það sem þau geta framleitt með hagkvæmari hætti en aðrir, en flytji inn það sem aðrir framleiða á hagkvæmari vísu. Öll stefnumótun varðandi fæðuöryggi verður að taka mið af útreikningum á kostnaði annars vegar og ábata hins vegar við þær ráðstafanir sem gripið er til í því skyni að auka innlenda framleiðslu, auka birgðir o.s.frv.

Að mati FA vantar í markmiðin um fæðuöryggi að meðal annars með alþjóðlegum samningum um frjáls viðskipti með matvörur og með því að virkja krafta samkeppni og frjáls markaðar sé íslenskum neytendum tryggt bæði nægt framboð og hagstætt verð á matvörum.

Í kaflanum um neytendur (5. kafla) er vikið að mikilvægi jöfnuðar og aðgengis að matvælum. Að mati FA vantar bæði í þann kafla og í umfjöllunina um fæðuöryggi að hnykkt sé á mikilvægi frjálsrar samkeppni og opinna markaða í því skyni að tryggja neytendum aðgengi að mat á viðráðanlegu verði, en það er lykilþáttur í fæðuöryggi.

IV. Neyðarbirgðahald

Í greinargerð draganna er fjallað um mikilvægi neyðarbirgðahalds til að styrkja viðnáms- og áfallaþol samfélagsins sem þáttur í fæðuöryggi. Hér á það sama við og áður var sagt, að mat á kostnaði og ábata þarf að liggja til grundvallar ákvörðunum um t.d. að skylda einkafyrirtæki til að halda tiltekið magn af neyðarbirgðum. Vísast um það efni til annarra samskipta FA og ráðuneytisins í framhaldi af útgáfu skýrslu starfshóps forsætisráðherra um neyðarbirgðir. Mikill kostnaður getur fylgt neyðarbirgðahaldi. Það getur þurft að reisa nýjar vöruskemmur fyrir milljarða króna, auk þess sem mikill kostnaður er fólgin í fjárbindingu, umsýslu, gengistryggingum o.fl. Stjórnvöld verða að horfast í augu við þann kostnað og vera reiðubúin að mæta honum, eigi að gera kröfur um skyldubirgðir matvælabirgja.

V. Matvælaöryggi

Auðvelt er að vera sammála þeim markmiðum sem sett eru fram um matvælaöryggi (kafla 4); að matvæli framleiðd hér á landi séu örugg og heilnæm og eftirlit og stjórnsýsla einföld, málefnaleg og skilvirk. Félagsmönnum FA þykir oft vanta upp á að stjórnsýslan í kringum matvælaframleiðslu og -innflutning sé þessum kostum gædd.

Í greinargerð með þessum kafla draganna er fjallað um mikilvægi öruggrar og heilnæmrar matvælaframleiðslu og í næsta kafla (um neytendur) er því lýst yfir að hreinleiki íslenskra afurða sé í sérflokki. FA þykir vanta í þessa kafla umfjöllun um ýmsar áskoranir varðandi öryggi innlendar matvælaframleiðslu, til dæmis hvernig eigi að taka á algjörlega óviðunandi ástandi frárennslismála í ýmsum sveitarfélögum þar sem matvælaframleiðsla er uppistöðuatvinnugrein eða hvernig eigi að fást við tíðar salmonellusýkingar í alifuglarækt á Íslandi. Eins og áður segir þjónar það engum tilgangi að mála upp glansmyndir sem ekki fá staðizt eða sneiða hjá aðkallandi vandamálum.

VI. Að lokum

FA áskilur sér rétt til að koma frekari athugasemdum á framfæri á síðari stigum. Þá er félagið eins og ævinlega reiðubúið að funda með ráðuneytinu um málefni matvælaframleiðslu og -viðskipta.

Virðingarfyllst,

Ólafur Stephensen
framkvæmdastjóri FA